

Алексєєнко-Лемовська Людмила Владиславівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри туризму та соціально-гуманітарних дисциплін
Міжнародний європейський університет
Aleksieienko-Lemovska Liudmyla
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of
tourism and social and humanitarian Disciplines
International European University

DOI: 10.25313/2520-2057-2023-20-9460

РЕКРЕАЦІЯ ТА КУРОРТОЛОГІЯ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

RECREATION AND RESORTS: HISTORICAL EXPERIENCE AND INNOVATIVE APPROACHES IN THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY

Анотація. Сучасні тенденції розвитку туризму та рекреації охоплюють технологічні та соціокультурні аспекти, відображають потребу в розвитку інноваційних і сталих підходів, сприяють якісним та збалансованим мандрівкам, збереженню культурної спадщини та підтриманню фізичної активності населення. Розвиток курортної справи представлено як складний і багатогранний процес, який пройшов крізь ряд історичних етапів, вплинувши на сучасний стан галузі.

Ключові слова: туризм та рекреація, курортологія, інноваційні підходи, сталий розвиток.

Summary. Modern trends in the development of tourism and recreation cover technological and socio-cultural aspects, reflect the need for the development of innovative and sustainable approaches, contribute to high-quality and balanced travel, preservation of cultural heritage and support of physical activity of the population. The development of the resort business is presented as a complex and multifaceted process that passed through a number of historical stages, influencing the current state of the industry.

Key words: tourism and recreation, resort science, innovative approaches, sustainable development.

Туристична та рекреаційна галузі відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку різних країн та регіонів. Рекреація та курортологія стали не лише засобом відпочинку для мільйонів людей, а й ключовими галузями, які забезпечують сталість економічних показників, збереження природних ресурсів і культурної спадщини. Актуальним є висвітлення ролі цих галузей у соціальному й економічному розвитку країни та ідентифікація шляхів оптимізації та збалансованого розвитку туризму. Дослідження враховують історичний досвід та інноваційні підходи в розвитку туристичного сектора з урахуванням рекреації та курортології.

Наукові праці сучасних дослідників розкривають ключові аспекти даної проблематики: історичні корені та перші зазначення курортів — зародження курортної справи; релігійні та лікувальні практики та розвиток курортів у Середньовіччі; курортне лікування у Новому часі та вплив просвітницьких і наукових думок на розвиток курортів; курортні місцевості у XIX столітті та роль аристократії та вплив індустріальної революції; розвиток курортів у XX столітті та причини зростання популярності масового туризму, вплив світових подій на розвиток рекреаційно-курортних послуг; реформи у сфері туризму та перспективи розвитку; сучасні курортні тенденції та роль

технологій, сталого розвитку й глобальних змін у туристичній індустрії; виклики та перспективи, зокрема, проблеми та можливості для розвитку курортної справи в сучасному світі [1; 3; 5].

Аналіз наукових джерел дозволяє розділити історичний досвід розвитку курортної справи на кілька ключових етапів, кожен з яких мав свої особливості та вплив на подальший розвиток курортів, що не лише сприяло формуванню сучасної курортної справи та рекреації, а й залишається важливим елементом туристичних послуг, сприяє здоров'ю й відпочинку туристів, розвитку місцевих економік та збереженню культурної спадщини [2; 4; 6]. Так, визначається, що перші згадки про курортні зони можна знайти у давніх цивілізаціях, таких як Єгипет, Месопотамія та Греція. Місцеві жителі та мандрівники використовували джерела мінеральних вод і термальні джерела для лікувальних та рекреаційних цілей. У Середньовіччі, особливо в Європі, монастирі та монархічні королівства стали популярними місцями для лікування й відпочинку. Монахи створювали лікувальні сади та палацові парки з медичними травами і рослинами. У XVIII–XIX століттях курорти почали набирати популярність серед європейських аристократів та вищих верств суспільства. Національні еліти інвестували в розвиток курортів та лікувальних закладів. У XIX — на початку XX століття, із зростанням залізничних та автомобільних маршрутів, курорти стали доступними широкій публіці. З'явилися перші пляжні та гірськолижні курорти, спрямовані на задоволення потреб масових туристів.

Сьогодні курортна справа проходить через постійні зміни і трансформації, адаптуючись до сучасних вимог. З'явилися нові типи курортів, зокрема, такі як еко-курорти та спа-курорти, які враховують потреби сучасних туристів у здоровому способі життя та відпочинку.

Створення та розвиток курортів має важливе значення для галузі туризму. Рекреація при цьому відіграє ключову роль у відновленні здоров'я та підтриманні фізичної активності населення. Вона сприяє покращенню фізичного, психічного та соціального благополуччя людей і впливає на загальну якість життя, зокрема: зниження стресу та покращення психічного здоров'я, адже рекреаційна діяльність, така як прогулянки, велосипедні поїздки, йога або заняття спортом, допомагає знижувати рівень стресу та тривожності; рекреаційна діяльність сприяє підтриманню фізичної активності, що має позитивний вплив на здоров'я серця, легень, м'язів і кісток; регулярна рухова активність знижує ризик розвитку хронічних захворювань, таких як серцево-судинні захворювання, цукровий діабет та ожиріння; вона є важливою частиною загальної стратегії здорового харчування; соціальна взаємодія та спілкування — такі рекреаційні

активності, як спортивні ігри, групові заняття та екскурсії, створюють можливості для соціальної взаємодії, спілкування та побудови дружніх відносин, що безпосередньо сприяє зниженню відчуття самотності й покращенню психологічного стану; підтримання енергії та продуктивності — через те, що рекреаційна діяльність збільшує рівень енергії та підтримує високий рівень продуктивності, вона допомагає зберігати енергію для повсякденних завдань і досягнення особистих цілей; збереження культурної спадщини, оскільки рекреаційна діяльність, зокрема, відвідування історичних місць, пам'яток архітектури, національних парків і природних заповідників, не лише впливає на покращення стану здоров'я, а й допомагає зберігати культурну спадщину й підтримувати інтерес до національної історії та культури.

Таким чином, рекреація є важливим елементом забезпечення здорового способу життя та підтримання фізичної активності населення, а також має значний вплив на психологічний стан і якість життя людей. Вчені зазначають, що оцінка туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних територій є першочерговим завданням забезпечення сталого розвитку сфери туризму [3].

Загалом сучасні тенденції розвитку туризму та рекреації охоплюють різноманітні аспекти — як технологічні, так і соціокультурні. *Технологічні аспекти* охоплюють цифрові технології та інтернет, які мають значний вплив на розвиток туризму та рекреації, адже туристи можуть легко знаходити й бронювати готелі, квитки на транспорт, екскурсії та інші послуги онлайн; доволі популярними є додатки та платформи для планування подорожей, знайомств та обміну досвідом з іншими мандрівниками; технології віртуальної реальності та розширеної реальності надають нові можливості для віртуальних екскурсій, відкриття нових культурних об'єктів та інтерактивного досвіду мандрівок, не покидаючи домівки. Сучасні тенденції в туризмі та рекреації все більше спрямовуються на сталий, екологічно-орієнтований розвиток, при цьому людство стає більш свідомим щодо впливу своїх мандрівок на довкілля, а туристи-рекреанти та мандрівники обирають еко-спрямовані подорожі. *Соціокультурні аспекти* розкривають шляхи підвищення культурної свідомості, адже туристи все більше цікавляться культурними особливостями різних регіонів і бажають зблизитися з місцевими традиціями, звичаями та культурою, що, у свою чергу, сприяє розвитку туристичного краєзнавства та популяризації національної спадщини; зростання популярності гастрономічних мандрівок (наприклад, все популярнішим стає кулінарний туризм, оскільки люди мають бажання відкривати нові смаки різних культур, а гастрономічні фестивалі та кулінарні події збільшують туристичний інтерес до різних країн); зростання туризму до

природних об'єктів (екологічно чисті місця, національні парки та заповідники стають дедалі більш популярними серед туристів, які бажають насолоджуватись природною красою та дізнаватись про збереження природних ресурсів); розвиток техніки масового мандрівного туризму — запровадження нових технологій у сфері транспорту та логістики сприяє зростанню кількості туристів, які здійснюють мандрівки на віддалені туристичні об'єкти; зростання ролі соціального та відповідального туризму — у сучасному світі відповідальний туризм набуває все більшої популярності, адже туристи безпосередньо беруть активну участь у розвитку та збереженні туристичних об'єктів, а також підтримують місцеві спільноти.

Інноваційні підходи у розвитку туристичного сектора є важливим елементом сучасної туристичної індустрії. Вони спрямовані на забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зручностей для туристів. Так, серед інноваційних підходів, які допомагають розвивати туристичний сектор у сучасному світі, активно використовуються: цифрові технології, реалізація яких у галузі туризму розширює можливості та допомагає удосконалити обслуговування туристів, а застосування мобільних додатків, штучного інтелекту й віртуальної реальності дозволяє покращити досвід подорожей та забезпечити більш індивідуалізований підхід до туристів; сталі туристичні практики, адже сталість стає ключовим аспектом розвитку туризму, а туристичні компанії та готелі активно впроваджують зелені технології, зменшують вплив на довкілля та дотримуються принципів соціальної відповідальності; технології безконтактної платежів та безпеки (у сучасному туризмі збільшується використання технологій безконтактних платежів і безпеки — саме такі рішення дозволяють забезпечити зручність для туристів, знизити ризик фінансових злочинів та збільшити довіру до

туристичного сектору) тощо. Збільшується попит на туристичні маршрути, що пропонують пригоди та екстрим, відвідування екзотичних місць, подорожі на природні об'єкти, активний відпочинок та спортивні заходи привертають увагу сучасних туристів, і, відповідно, розвивається туризм з елементами пригод та екстриму. Зростає популярність гастрономічних мандрівок, і туристичний сектор активно реагує на цей тренд, а ресторани та готелі пропонують унікальні пропозиції, зокрема, партнерство з місцевими фермерами та продуктовими ринками для просування місцевої кухні з метою розвитку гастрономічного туризму. Особлива увага приділяється розвитку мультикультурного туризму, адже туристський інтерес спрямовується на вивчення інших культур та традицій, туристи з усього світу хочуть більше знати про місцеву історію, мистецтво, кухню та звичаї — саме такий підхід сприяє розвитку туризму та рекреації, підтримує різноманітність культур. Оздоровчий туризм на сучасному етапі розкриває проблематику підвищення свідомості про важливість здорового способу життя, і туристи все більше обирають мандрівки, спрямовані на покращення здоров'я і добробуту. Медичний туризм і спа-відпочинок, зокрема, програми реабілітації знаходять все більше прихильників. Інноваційні підходи допомагають туристичному сектору адаптуватися до сучасних вимог та запитів туристів, забезпечуючи їм більш якісні та насичені враження від подорожей.

Отже, рекреація та курортологія відіграють важливу роль у розвитку туристичного сектору та створенні сталої туристичної індустрії. Історичний досвід та інноваційні підходи допомагають оптимізувати та забезпечити баланс у розвитку цих галузей, що сприяє підвищенню якості туристичних послуг і розвитку регіональної економіки. Дослідження цих аспектів є актуальним завданням для підвищення ефективності туристичної діяльності та забезпечення сталого розвитку туризму.

Література

1. Гуменюк В. В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 372 с.
2. Dudka T. Analiza historiograficzna treści designe ekologicznej i turystycznej odpowiedzialności osoby w praktyce pedagogicznej / historiographical analysis of content design of ecological-touristic responsibility of personality in practice. *Knowledge, Education, Law, and Management*. 2018. № 2. P. 50–55.
3. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
4. Рутинський М. Історико-географічні тенденції та періодизація розвитку курортної справи. Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. 2008. Вип. 17.
5. Hladkyi O., Mirzodaieva T. The development of recreation science as the main theoretical fundamental of tourism integrations. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2018. № 26 (1). P. 33–40.
6. Weisz G. Historical reflections on medical travel. *Anthropology and Medicine*. 2011. 18 (1). P. 137–44. doi: 10.1080/13648470.2010.525880.